

Miquel Strubell i Trueta (cur.)

La terminologia instrumentalitzada

Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2015, p. 53-66

DOI: 10.2436/15.2503.02.44

Quan els mots no són neutres ni innocents: alguns exemples del diccionari de l'IEC

CAROLINA SANTAMARIA

Cap de les Oficines Lexicogràfiques de l'IEC

Resum

L'objectiu de la meua intervenció en aquesta taula rodona era mostrar amb casos reals que els mots inclosos en un diccionari de llengua general també poden ser instrumentalitzats i que de vegades s'introdueixen en aquests diccionaris canvis que obeeixen exclusivament a pressions externes que poca cosa tenen a veure amb la llengua o amb la lexicografia.

Durant l'elaboració de les dues edicions del DIEC, la Secció Filològica ha rebut pressions de l'exterior amb l'objectiu que una determinada informació del diccionari fos eliminada o modificada, o bé perquè s'hi afegís algun article o alguna accepció. Aquestes pressions no obeeixen a factors lingüístics ni lexicogràfics, sinó a qüestions de caràcter econòmic o comercial, institucional, ideològic o a l'interès d'un determinat col·lectiu perquè el diccionari normatiu reflectís adequadament la realitat.

PARAULES CLAU: instrumentalització dels diccionaris de llengua general, factors extralingüístics en lexicografia, factors extralexicogràfics en lexicografia.

Abstract: *When words are not neutral nor innocent: some examples from the dictionary of the Institut d'Estudis Catalans (DIEC)*

The purpose of my contribution to this roundtable was to show with real cases that some words included in a general dictionary can be subject to manipulation and that the changes introduced in such dictionaries are sometimes due to external pressures that have little to do with language or with lexicography.

During the compilation of both editions of the DIEC, the IEC's Philological Section was subjected to pressure for certain dictionary entries to be deleted or modified, or for an

article or a meaning to be added. Such pressure was not based on lexicographical or linguistic grounds, but on those of an economic, commercial, institutional or ideological nature, or on the interest of particular groups that want the reality to be reflected adequately in the dictionary.

KEY WORDS: manipulation of general dictionaries, extralinguistic factors in lexicography, extralexical factors in lexicography.

En primer lloc, vull agrair públicament als organitzadors d'aquesta taula rodona, titulada *La terminologia instrumentalitzada*, que m'hagin convidat a participar-hi tot i que jo no em dedico a la terminologia. Malgrat això, en Jaume Martí i l'Àngels Egea van considerar que, gràcies a la meua experiència de més de vint anys a les Oficines Lexicogràfiques (OL) de l'Institut d'Estudis Catalans, podia fer-hi alguna aportació interessant.

Com bé sabeu, a les Oficines Lexicogràfiques de l'Institut ens dediquem fonamentalment al DIEC, el diccionari normatiu vigent. Per tant, en aquesta intervenció explicaré com factors extralingüístics i extralexicalogràfics poden provocar canvis en un diccionari de llengua general.

Tant durant l'elaboració de la primera edició del DIEC com durant la segona, la Secció Filològica (SF) ha rebut puntualment pressions de l'exterior amb l'objectiu que una determinada informació del diccionari fos eliminada o modificada, o bé perquè s'hi afegís algun article o alguna accepció.

Aquestes pressions obeïen a factors de diversos tipus; mai, però, a factors lingüístics o lexicogràfics.

1. PRESSIONS DE TIPUS COMERCIAL O ECONÒMIC

1.1. *Consell Comarcal de l'Alt Penedès: cava / xampany (1998)*

Primer el Ple de l'Ajuntament de Puigdàlber i després el Consell Comarcal de l'Alt Penedès van aprovar una declaració que van enviar a l'IEC i que deia el següent:

Entenem que el «cava» té unes característiques pròpies com a vi escumós produït en un territori determinat i que com a tal hauria d'estar contemplat en les definicions del Diccionari de la Llengua Catalana i no com a sinònim de la paraula «xampany».

El cava representa per a la nostra comarca una realitat sociocultural com a element dinamitzador del nostre desenvolupament. És un producte bàsic en la nostra economia i és a la vegada un motiu d'orgull i de preocupació que requereix un esforç de promoció, de protecció, de reconeixement i de normalització.

Fetes aquestes consideracions, els qui signaven la carta van resoldre:

Demandar a l'Institut d'Estudis Catalans, la màxima autoritat lingüística del País, que sigui receptiu a la sensibilitat popular creada respecte a la definició del mot «cava» i que estudiï la possibilitat d'incorporar en properes edicions l'accepció «cava» identificant aquest producte català i les seves característiques pròpies.

La Secció Filològica estudià la qüestió i el gener de 1999 acordà que en la segona edició del DIEC calia esmenar l'article **cava** en el sentit que es demanava:

<i>DIEC1</i>	<i>DIEC2</i>
<p>cava <i>f.</i> Galeria excavada per tal de fer un dipòsit on la temperatura es mantingui igual tot l'any. <i>OBS.</i> Cova. Lloc del celler, generalment subterrani, destinat a la conservació i l'emmagatzematge del vi una vegada elaborat. <i>m.</i> PER EXT. Xampany.</p>	<p>cava 1 <i>f.</i> Galeria excavada per tal de fer un dipòsit on la temperatura es mantingui igual tot l'any. 1 <i>2</i> Lloc del celler, generalment subterrani, destinat a la conservació i l'emmagatzematge del vi una vegada elaborat. 1 <i>3</i> PER EXT. <i>Una cava de cigars.</i> 2 <i>m.</i> Vi escumós elaborat en una cava. 3 <i>f.</i> ANT. Cova.</p>
<p>xampany <i>m.</i> Vi escumós criat en cava i elaborat a l'estil de la Xampanya.</p>	<p>xampany <i>1</i> <i>m.</i> Vi escumós criat en cava i produït a la regió francesa de la Xampanya. <i>2</i> <i>m.</i> Cava¹ <i>2.</i></p>

1.2. Titulars de marques registrades: mots procedents de marques registrades

En el DIEC, els mots provinents de marques registrades tenen el mateix tractament que qualsevol mot del lèxic comú i no duen cap indicació que informi que procedeixen d'una marca registrada (**aspirina, flit, fòrmica, neoprè, niló, rímel, sidral, tefló, tergal, uralita, vamba, xiruca**).

L'Institut no ha rebut cap pressió per part dels titulars de les marques incloses en el diccionari per tal que s'hi indiqui que aquests mots eren originalment marques registrades.

El cas de *Buff* al Termcat

Al Cercaterm hi havia una fitxa que proposava el terme *tapaboques* (que ja ve del DCVB) i que incloïa la forma *Buff* amb la indicació que era una denominació comercial.

El Termcat va rebre un requeriment de l'advocat de l'empresa propietària de la marca perquè s'eliminés de les fitxes terminològiques qualsevol referència a *Buff*. Se'ls va explicar que a la fitxa en qüestió ja hi deïa que era una denominació comercial i se'ls va proposar d'afegir-hi una nota que expliqués clarament que *Buffera* una marca comercial i que la proposta denominativa catalana per a aquesta peça d'abric era *tapaboques*. Van insistir, però, que calia treure tota referència a *Buff*, perquè entenien que la gent no interpreta bé la informació i que el fet que *Buff* sortís al Cercaterm era esgrimit com a argument per mitjans de comunicació i altres empreses per fer servir aquesta denominació de manera genèrica. Per tant, el Termcat va eliminar de les seves fitxes qualsevol referència a *Buff*.

La presència de marques registrades en diccionaris, enciclopèdies o obres similars està subjecta a la Llei 17/2001, del 7 de desembre, de marques. Aquesta Llei estableix que, en principi, la reproducció d'una marca en un diccionari o obra similar sense indicar-ne tal condició no es fa amb interessos econòmics, sinó amb finalitat informativa o divulgativa. No suposa cap risc de vulgarització de la marca i, per tant, l'editor no està obligat a esmenar el diccionari en cas que el titular de la marca ho sol·liciti.

Ara bé, si la reproducció de la marca en el diccionari en perjudica el caràcter distintiu, és a dir, transmet la impressió que és el terme genèric emprat per a designar els béns o serveis pels quals la marca està registrada, el titular d'aquesta pot exigir a l'editor de l'obra que introdueixi la indicació que es tracta d'una marca registrada en la següent edició de l'obra.

2. PRESSIONS DE CARÀCTER INSTITUCIONAL

2.1. *Govern del Principat d'Andorra: inclusió d'andorranismes en el DIEC2 (2004)*

El gener de 2004 el ministre d'educació, cultura, joventut i esports del Govern d'Andorra va trametre una llista d'andorranismes al president de l'IEC amb la petició que s'inclouessin en la segona edició del DIEC.

La Secció Filològica no dubtà en cap moment que calia atendre aquesta petició: Andorra volia més presència i reconeixement en el diccionari normatiu de la llengua catalana i l'IEC va considerar que era convenient satisfer aquesta sol·licitud. Com a resultat de l'anàlisi dels continguts d'aquesta llista, la Secció Filolò-

gica va acordar, en el Ple del 2 de juliol de 2004, donar d'alta en la segona edició del DIEC els andorranismes següents, entre d'altres:

aute *m.* En el dret processal andorrà, interlocutòria.

averia *1 f.* [...] *2 f.* Impost andorrà que gravava el bestiar menut.

cot² *m.* Multa imposada per un consell andorrà per l'incompliment d'un deure.

donja *f.* Embotit fet amb carn del coll del porc, típic d'Andorra.

padral *m.* Registre d'animals de renda que es crien a les explotacions del Principat d'Andorra.

2.2. *Programa per al col·lectiu gai, lesbiana i transsexual, del Departament d'Acció Social i Ciutadania de la Generalitat de Catalunya: matrimoni (2007)*

El Codi civil de l'Estat espanyol va ser modificat el juliol de 2005 per tal de permetre el reconeixement formal de les unions de persones del mateix sexe i atorgar-los els drets i beneficis del matrimoni, fins llavors només permès entre persones de diferent sexe (Llei 13/2005, de l'1 de juliol).

Cronologia dels fets:

1) El gener de 2007 el president del Casal Lambda de Barcelona (centre associatiu sense ànim de lucre que té com a objectiu la normalització del fet homosexual i que des de 1976 ofereix a gais i lesbianes un espai de trobada i orientació —i que també disposa d'un centre d'informació i documentació sobre sexualitat dirigit a professionals i investigadors—) va trametre una carta al president de l'Institut d'Estudis Catalans en què demanava que el DIEC2 recollís la nova realitat jurídica de *matrimoni*.

2) El senyor Armand de Fluvià, especialista en genealogia i heràldica i conseller heràldic de la Generalitat de Catalunya, també va adreçar-se a l'Institut el gener de 2007 per interessar-se per la definició de **matrimoni** en el DIEC2. En constatar que la definició només feia referència a la unió legal entre persones de diferent sexe, el senyor de Fluvià va suggerir que aquesta s'adequés a la realitat actual del país.

3) L'abril de 2007 el president de l'Associació Universitària Sin Vergüenza (associació universitària de joves gais, lesbianes, bisexuals i transsexuals que des de 1995 cerca una completa inserció en la comunitat estudiantil universitària i en la societat en general, per mitjà de la lluita contínua contra les discriminacions per raó d'orientació sexual o d'identitat de gènere) va enviar un correu a la Secció Filològica en què feia notar que el matrimoni admès avui dia tant en l'àmbit legal com en l'àmbit social no estava recollit en el DIEC2.

4) Finalment, el juliol de 2007 el responsable del programa per al col·lectiu gai, lesbiana i transsexual, del Departament d'Acció Social i Ciutadania de la Gene-

ralitat de Catalunya, va enviar una carta al president de l'IEC en què lamentava el desencert de l'entrada **matrimoni** del DIEC2, ja que no s'hi recollien els canvis introduïts per la Llei 13/2005, de l'1 de juliol.

Després d'un ampli debat sobre el tema, el 13 de juny de 2008 la Secció Filològica va resoldre que es modifiqués la definició del substantiu **matrimoni** en el DIEC2 i que s'hi introduïssin també tots els canvis que fossin conseqüència d'aquesta decisió. El resultat es va fer públic en l'actualització del DIEC2 feta l'any 2009:

<i>DIEC2 (2007)</i>	<i>DIEC2 (amb els canvis aprovats per la Secció Filològica el 13 de juny de 2008)</i>
<p>matrimoni</p> <p>1 1 m. Unió legítima d'un home i d'una dona. <i>Per l'Església el matrimoni és un sacrament; per l'Estat, un acte civil. Matrimoni religiós. Unir-se en matrimoni, contraure matrimoni. Anul·lar el matrimoni. Consumar el matrimoni. Separar-se un matrimoni. [...]</i></p> <p>3 m. Marit i muller. <i>Un matrimoni molt ben avingut. Un llit de matrimoni.</i></p>	<p>matrimoni</p> <p>1 1 m. Unió legítima entre dues persones que es comprometen a portar una vida en comú, establerta mitjançant certs ritus o formalitats legals. <i>Matrimoni religiós. Unir-se en matrimoni, contraure matrimoni. Anul·lar el matrimoni. Va ser un matrimoni de pura conveniència. En alguns països la legislació vigent preveu el matrimoni entre dues persones del mateix sexe. [...]</i></p> <p>3 m. Parella formada per dos cònjuges. <i>Un matrimoni molt ben avingut. Separar-se un matrimoni. Al primer pis hi viu un matrimoni jove.</i></p>

Altres canvis que en deriven:

<i>DIEC2 (2007)</i>	<i>DIEC2 (amb els canvis aprovats per la Secció Filològica el 13 de juny de 2008)</i>
<p>afinitat</p> <p>1 1 f. Parentiu, per matrimoni, del marit amb els parents de la muller o de la muller amb els parents del marit.</p> <p>1 2 f. En dret canònic, [...]</p>	<p>afinitat</p> <p>1 1 f. Parentiu, per matrimoni, d'un cònjuge amb els parents de l'altre cònjuge.</p> <p>1 2 f. En dret canònic, [...]</p>
<p>aportar</p> <p>[...] 2 2 tr. El marit o la muller, portar (béns) a la societat conjugal. [...]</p>	<p>aportar</p> <p>[...] 2 2 tr. Un cònjuge, portar (béns) a la societat conjugal. [...]</p>

DIEC2 (2007)	DIEC2 (amb els canvis aprovats per la Secció Filològica el 13 de juny de 2008)
<p>cònjuge 1 m. i f. Persona casada en relació amb el seu marit o amb la seva muller. <i>El cònjuge difunt.</i> 2 m. pl. Marit i muller. <i>Joan Pagès i Maria Mas, cònjuges.</i></p>	<p>cònjuge 1 m. i f. Persona casada en relació amb la seva parella. <i>El cònjuge difunt. Joan Pagès i Maria Mas, cònjuges.</i></p>
<p>descasar 1 v. tr. Separar (marit i muller) anul·lant el matrimoni. 2 intr. pron. <i>No li calia descasar-se de la Marina perquè el matrimoni no era legal. S'han casat i descasat en tres mesos.</i></p>	<p>descasar 1 v. tr. Separar (els cònjuges) anul·lant el matrimoni. 2 intr. pron. <i>No li calia descasar-se de la Marina perquè el matrimoni no era legal. S'han casat i descasat en tres mesos.</i></p>
<p>pacte [...] 4 pacte de supervivència Pacte en virtut del qual el marit i la muller, en adquirir un bé immoble, acorden que la part del qui mori primer passarà al cònjuge supervivent.</p>	<p>pacte [...] 4 pacte de supervivència Pacte en virtut del qual els cònjuges, en adquirir un bé immoble, acorden que la part del qui mori primer passarà al cònjuge supervivent.</p>
<p>[En el DIEC2 publicat el 2007 no hi ha la subentrada parella de fet]</p>	<p>parella [...] 1 4 parella de fet Unió entre dues persones que s'han compromès a portar una vida en comú i que han legitimat aquest compromís.</p>
<p>renyina [...] 2 2 renyines de capçal [o renyines de coixí] Disputes entre marit i muller. [...]</p>	<p>renyina [...] 2 2 renyines de capçal [o renyines de coixí] Disputes entre cònjuges. [...]</p>
<p>vida [...] 4 3 fer un home i una dona vida marital Viure com marit i muller. [...]</p>	<p>vida [...] 4 3 fer vida marital Viure com cònjuges. [...]</p>

2.3. *Iniciativa pol Asturianu: asturià (2012)*

L'octubre de 2012 el president d'Iniciativa pol Asturianu va comparèixer a la Secció Filològica amb l'objectiu de lliurar el document *Definir el terme «asturià» correctament. Informe sobre la presència del vocable «asturià» i altres termes en els diccionaris normatius d'altres llengües* (versió en català). Acompanyava aquest document una carta en què sol·licitava a l'Institut d'Estudis Catalans la revisió dels termes **asturià**, **bable** i **lleonès** que figuren en el DIEC2 per tal que responguessin a la realitat científica reconeguda per filòlegs del món sencer. I aquesta realitat diu que l'asturià és una llengua i no un conjunt de parlars, com deia el DIEC.

La Secció Filològica va revisar les definicions dels articles **asturià -ana**, **bable** i **lleonès -esa** del DIEC2 i va acordar fer les modificacions següents:

asturià -ana **1** *1 adj. i m. i f.* Natural d'Astúries. **1** *2 adj.* Relatiu o pertanyent a Astúries o als seus habitants. **2** *1 m.* Conjunt de parlars lleonesos d'Astúries i d'una part de Cantàbria. **2** *2 adj.* Relatiu o pertanyent a l'asturià.

↓

asturià -ana **1** *1 adj. i m. i f.* Natural d'Astúries. **1** *2 adj.* Relatiu o pertanyent a Astúries o als seus habitants. **2** *1 m.* Llengua romànica parlada al Principat d'Astúries, a la part occidental de Cantàbria i al nord de Castella i Lleó. **2** *2 adj.* Relatiu o pertanyent a l'asturià.

lleonès -esa **1** *1 adj. i m. i f.* Natural de Lleó. **1** *2 adj.* Relatiu o pertanyent a Lleó o als seus habitants. **2** *1 m.* Dialecte hispànic parlat a l'antic regne de Lleó. **2** *2 adj.* Relatiu o pertanyent al lleonès.

↓

lleonès -esa **1** *1 adj. i m. i f.* Natural de Lleó. **1** *2 adj.* Relatiu o pertanyent a Lleó o als seus habitants. **2** *1 m.* Asturià **2** *1. 2* *2 adj.* Relatiu o pertanyent al lleonès.

Aquestes esmenes es faran públiques en la propera actualització del DIEC2.

2.4. *Consello d'a Fabla Aragonesa: aragonès (2012)*

El juny de 2013 es va rebre a la Secció Filològica una carta del president del Consello d'a Fabla Aragonesa, que, coneixedor de la sol·licitud d'Iniciativa pol Asturianu a propòsit de la definició de **asturià**, demanava la modificació de la definició que el DIEC2 dóna per a **aragonès**, per tal que aquest quedés definit com a llengua i no com a dialecte.

La Secció Filològica va considerar que, efectivament, calia revisar la definició de **aragonès**, per rigor filològic, perquè és una llengua germana que ha estat molt present en la filologia catalana i per l'oportunitat del moment polític.

Les esmenes que es van aprovar també es faran públiques en la propera actualització del DIEC2:

aragonès -esa [...] 2 1 m. Dialecte romànic parlat a la part pirinenca d'Aragó. 2 2 m. Dialecte espanyol parlat a Aragó. [...]

aragonès -esa [...] 2 1 m. Llengua romànica parlada a l'àrea septentrional d'Aragó. 2 2 m. Dialecte de l'espanyol parlat a Aragó. [...]

3. PRESSIONS PERQUÈ EL DICIONARI REFLECTEIXI LA REALITAT D'UN COL·LECTIU

3.1. *Consell de Col·legis de Mediadors d'Assegurances de Catalunya: corredor, mediador i agent d'assegurances (2010)*

El setembre de 2010 el president de la Secció Filològica va rebre una carta del gerent del Consell de Col·legis de Mediadors d'Assegurances de Catalunya amb el prec que l'Institut d'Estudis Catalans introduís, en el DIEC2, diverses esmenes i addicions que els professionals de les assegurances consideraven necessàries per tal que el diccionari normatiu reflectís fidelment l'activitat professional d'aquest col·lectiu.

Segons aquesta carta, el Col·legi de Mediadors d'Assegurances de Girona ja havia fet arribar aquestes mateixes propostes a la Real Academia Española, i aquesta ja havia introduït els canvis pertinents en la versió en línia del seu diccionari de la llengua espanyola.

A final de 2010 la Secció Filològica va acordar introduir en el DIEC2 diverses esmenes per tal de recollir en el diccionari els suggeriments d'aquest col·lectiu:

agència 1 f. Ofici d'agent. *Li confiàrem l'agència dels nostres afers.* 2 1 f. Empresa d'afers, especialment la que fa d'intermediària o ofereix a tercers determinats serveis. *Agència de teatres, d'anuncis. Agència immobiliària.* 2 2 **agència d'informació turística** [...]

agència 1 f. Ofici d'agent. *Li confiàrem l'agència dels nostres afers.* 2 1 f. Empresa d'afers, especialment la que fa d'intermediària o ofereix a tercers determinats serveis. *Agència de teatres, d'anuncis. Agència immobiliària. Agència d'assegurances.* 2 2 **agència d'informació turística** [...]

agent *adj.* i *m.* i f. [...] 3 3 [...] troba aplicació com a detergent. 4 1 *m.* i f. Persona que té la missió d'obrar per algú. *Agent d'assegurances. Agent de l'autoritat. Agent de l'ordre públic. Agent de policia. Els agents del candidat en unes eleccions. Agent del navilier. Els agents del rei.* 4 2 **agent de canvi i borsa** [...]

agent *adj.* i *m.* i *f.* [...] 3 3 [...] troba aplicació com a detergent. 4 1 *m.* i *f.* Persona que té la missió d'obrar per algú. *Agent de l'autoritat. Agent de l'ordre públic. Agent de policia. Els agents del candidat en unes eleccions. Agent del navilier. Els agents del rei.* 4 2 **agent d'assegurances** Mediator d'assegurances vinculat per contracte a una o més entitats asseguradores. 4 3 **agent de canvi i borsa** [...]

corredor²-a *adj.* i *m.* i *f.* [...] 1 4 *m.* [...] descobrir i observar l'enemic. 2 1 *m.* i *f.* Persona que per ofici intervé en compres i en vendes de tota mena. *Corredor de canvis.* 2 2 **corredor d'encant** [...]

↓

corredor²-a *adj.* i *m.* i *f.* [...] 1 4 *m.* [...] descobrir i observar l'enemic. 2 1 *m.* i *f.* Persona que per ofici intervé en compres i en vendes de tota mena. *Corredor de canvis. Corredor d'assegurances.* 2 2 **corredor d'encant** [...]

mediador-a *adj.* i *m.* i *f.* Que intervé entre dues o més persones per posar-les d'acord.

↓

mediador-a *adj.* i *m.* i *f.* 1 Que intervé entre dues o més persones per posar-les d'acord. **Mediator d'assegurances.**

3.2. Associació APRENEM per a la Inclusió de les Persones amb Trastorns de l'Espectre Autista: autisme (2012)

L'abril de 2012 l'Associació APRENEM per a la Inclusió de les Persones amb Trastorns de l'Espectre Autista va demanar a través del correu electrònic de les Oficines Lexicogràfiques que l'IEC revisés la definició de **autisme** perquè era incorrecta. Els arguments eren els següents:

En les darreres dècades, l'autisme ha estat objecte de nombrosos estudis científics, mèdics, psicològics i educatius que han permès conèixer amb veracitat les característiques del trastorn i que han demostrat amb evidències i rigor que l'autisme no és una «polarització de tot el psiquisme de l'individu cap al seu interior, amb pèrdua de contacte amb el món circumdant» (tal com afirma el Diccionari de l'IEC).

Així, la definició que ofereix el seu Diccionari continua mantenint aquesta descripció que no només és incorrecta per la vinculació errònia amb la psicosis, sinó que tampoc es correspon a la realitat ni a les evidències científiques quant a les característiques descrites. Això perjudica greument la dignitat de les persones amb autisme, ja que contribueix a la popularització de mites i a la difusió d'una imatge negativa i distorsionada d'aquest col·lectiu.

Molt recentment, la *Real Academia de la Lengua* ha anunciat que, a instàncies del col·lectiu de professionals i famílies de persones amb autisme i, en virtut de les evidències mèdiques i científiques de què disposem a dia d'avui, actualitzarà la defi-

nició d'autisme que apareix al *Diccionario de la RAE* per tal d'oferir una descripció veraç i ajustada del trastorn.

Com a entitat de famílies catalanes de persones amb autisme demanem a l'Institut d'Estudis Catalans que faci també aquesta revisió i actualització, tant per la dignitat i els drets del nostre col·lectiu com per la nostra llengua.

Les Oficines Lexicogràfiques, assessorades pel Termcat i per la doctora Isabel Paula, professora del Departament de Mètodes d'Investigació i Diagnòstic en Educació de la Universitat de Barcelona, van elaborar una nova definició, que fou consensuada amb l'associació APRENEM. La nova definició fou aprovada per la CL (Comissió de Lexicografia) i la SF i es féu pública en l'actualització del DIEC2 feta l'any 2013. Diu el següent:

autisme *m.* Polarització de tot el psiquisme de l'individu cap al seu interior, amb pèrdua de contacte amb el món circumdant.

autisme *m.* Trastorn del neurodesenvolupament que es manifesta des de la primera infància, caracteritzat per un dèficit persistent en les habilitats socials i comunicatives no atribuïble a un retard del desenvolupament i també per patrons de comportament, interessos o activitats restringits i repetitius.

4. PRESSIONS DE CARÀCTER IDEOLÒGIC

4.1. *Col·lectiu de ciutadans d'Igualada: patgessa (2013)*

El setembre de 2013 un col·lectiu de ciutadans d'Igualada es va adreçar al president de l'Institut d'Estudis Catalans, Joandomènec Ros, amb el prec que la Secció Filològica incorporés en una futura revisió del DIEC la forma *patgessa* com a femení del mot *patge*, atès que en la cavalcada de la nit de Reis d'Igualada, en què hi participen tant homes com dones, s'usa d'uns anys ençà aquesta forma femenina.

Inicialment, aquest col·lectiu havia lluitat perquè les dones poguessin participar en la cavalcada de Reis, objectiu que van assolir el 2003. Ara necessitaven que es reconegués el femení *patgessa* com a mot correcte, tenint en compte que l'absència d'aquesta forma en el diccionari de l'Institut va portar la Comissió de la Cavalcada dels Reis d'Igualada a considerar que era un mot no normatiu i que no s'havia d'usar.

La Secció Filològica va resoldre que no s'introduiria en el DIEC2 la forma *patgessa* per les raons següents:

1) Les dues accepcions de **patge** que ara hi ha en el DIEC2 es refereixen a dos oficis històrics que sempre van exercir homes. No tindria cap sentit, doncs, afegir una forma de femení per a aquestes dues accepcions.

2) Només quedaria justificada la inclusió d'una forma de femení en l'entrada **patge** del diccionari en el cas de dos supòsits:

— Que actualment hi hagués un ofici anomenat *patge*, al qual s'hi dediquessin tant homes com dones, i aquest no és el cas.

— Que el diccionari recollís en l'article **patge** una accepció amb categoria de substantiu masculí i femení i amb el sentit de 'persona que fa d'assistent dels Reis d'Orient'. El diccionari normatiu, però, no recull aquests sentits referits a personatges de ficció i, doncs, la Comissió de Lexicografia considera que seria del tot inadequat afegir-hi l'accepció esmentada (de la mateixa manera que seria inadequada, en l'article **rei reina** (*m. i f.*), una accepció amb el sentit de 'persona que fa de Rei d'Orient').

Tanmateix, la Secció va fer notar que l'absència del mot *patgessa* en el diccionari no havia de ser cap impediment perquè els parlants que el sentien com a propi i característic de la seva parla el fessin servir.

4.2. **WATANI Associació Ciutadans per a la Convivència i Desenvolupament: moro (2014)**

El gener d'enguany la presidència de l'IEC va rebre una proposta de modificació de la definició del mot **moro** en el DIEC2. La persona que signava la sol·licitud era el senyor Hilal Tarkou Lahlimi, advocat i president de WATANI (Associació Ciutadans per a la Convivència i Desenvolupament), i en la carta deia el següent:

Està comprovat que la paraula *moro* està generant nombrosos conflictes i, conseqüentment, s'han formulat una multitud de denúncies per presumptes delictes tipificats en els articles 208 i 510 del Codi Penal.

Tal com recull el Diccionari de l'IEC, la definició donada de la paraula *moro* no coincideix en la seva totalitat amb el contingut de la mateixa en l'actualitat.

D'acord amb el disposat en l'article 3.1 del Codi Civil, les normes s'interpreten segons el sentit propi de les seves paraules, en relació amb el context, els antecedents històrics i legislatius i la realitat social del temps en què han de ser aplicades, atenent fonamentalment a l'esperit i finalitat d'aquelles.

Doncs bé, la interpretació de la paraula *moro* que constitueix un insult per a molts ciutadans d'origen del nord d'Àfrica i, tal com està definida al diccionari de l'IEC, el bé jurídic a l'empara del disposat en l'article 208 i 510 del Codi Penal, mai pot ser objecte de protecció i qualsevol tipus d'injúria o acte racista pronunciats en un context xenòfob com «dir moro a un marroquí», queda impune.

Volem posar de manifest que la paraula *moro* té un contingut racista i xenòfob que demana la seva revisió i la seva adaptació a la realitat social actual. Per això es demana revisar-la i definir-la amb contingut racista i xenòfob, ja que la seva permanència amb la definició actual provoca conflictes i atempta contra la pau social.

I, per tal de poder atacar-la com il·lícit penal, caldria ser definida com a tal i d'aquesta manera permetria la intervenció del dret penal.

[...]

D'acord amb l'exposat, SOL·LICITO A LA DIGNA DIRECCIÓ DE L'IEC que procedeixi a DEFINIR LA PARAULA MORO amb contingut discriminatori, racista i xenòfob donat que la seva actual definició afecta de ple a la tutela judicial efectiva (art. 24 CE), desprotegeix el dret d'igualtat i de no-discriminació (art. 14), de la dignitat (art. 15 CE), de la intimitat, de l'honor i de la imatge (art. 18 CE), limita la intervenció del dret penal (art 25 CE), protegeix els agressors, condueix a la conflictivitat i atempta contra la pau social.

El senyor Hilal Tarkou Lahlimi ja havia fet aquesta mateixa sol·licitud a la Real Academia de la Lengua Española perquè modifiquessin, en aquest mateix sentit, l'article **moro -a** del diccionari normatiu espanyol. La RAE ja havia desestimat aquesta sol·licitud.

Durant la reunió en què la Comissió de Lexicografia va estudiar el cas, va fer les consideracions següents:

1) Les accepcions que actualment té l'article **moro -a** en el DIEC2 són correctes per tal com donen compte de sentits rectes, no marcats, que es recullen en el diccionari perquè tenen tradició oral i escrita i són del tot vigents avui dia. Aquesta és la informació que actualment apareix en l'article en qüestió:

moro -a 1 *adj.* i *m.* i *f.* POP. Magribí. 1 2 Musulmà 1. [...]

2) Molts mots de la llengua poden ser ofensius si la intenció del parlant és ofendre. Aquests usos no són lingüístics, sinó que es tracta més aviat d'una qüestió de to i d'intenció que els diccionaris generalment no recullen.

3) En els casos en què el diccionari sí que recull el valor pejoratiu d'un mot, ocorre que el mot en qüestió ja té lexicalitzat un sentit despectiu diferent dels seus sentits rectes. Exemples d'aquesta situació serien els mots *jueu* i *jesuïta*. Tots dos tenen un sentit pejoratiu amb una tradició de segles, del tot lexicalitzat i molt documentat. Aquest sentit, per tant, es recull en el DIEC2 amb una definició clarament marcada:

jesuïta 1 *m.* Religió de la Companyia de Jesús, fundada per sant Ignasi de Loiola. 2 *adj.* i *m.* i *f.* Hipòcrita, dit abusivament.

jueu jueva 1 1 *m.* i *f.* Individu que professa el judaisme. *L'expulsió dels jueus.* 1 2 *m.* i *f.* Membre d'una comunitat dispersa formada per descendents de l'Israel bíblic i per individus adherits al judaisme. *Els jueus catalans de l'edat mitjana.* 1 3 *m.* i *f.* Individu de l'antic poble d'Israel o de la província de Judea o del regne de Judà. *Els jueus exiliats a Babilònia.* 2 *adj.* Relatiu o pertanyent als jueus o al

judaisme. 3 m. i f. Usurer, persona que no mira sinó el guany, dit abusivament. [...]

4) A diferència d'aquests dos casos, el valor pejoratiu de *moro* no respon a un sentit prou fixat que es pugui definir i diferenciar dels sentits rectes del mot. Què vol dir exactament *moro* quan s'usa com a insult? Resultaria molt difícil concretar-ne l'abast semàntic. De tota manera, cal fer notar que l'accepció de l'article **moro -a** que remet a **magribí** duu la marca *POP*. ('popular'), que ja indica que es tracta d'un ús no adequat per al llenguatge formal.

Per tot el que s'acaba d'exposar, la Comissió de Lexicografia va resoldre que no es modificarà l'article **moro -a** del DIEC2 en el sentit que proposava el senyor Tarkou, fonamentalment perquè l'ús ofensiu de *moro* rau en la intenció del parlant que l'empra i no en els significats del mot.

5. CONCLUSIÓ

Fins aquí, doncs, la meua intervenció d'avui. Espero que hagi servit per a mostrar que els mots inclosos en un diccionari de llengua general també poden ser instrumentalitzats i que, en conseqüència, de vegades s'introdueixen canvis en aquests diccionaris que obeeixen exclusivament a pressions externes que poca cosa tenen a veure amb la llengua o amb la lexicografia.